

El llibre blanc de la política lingüística del Govern basc

DANIEL ESCRIBANO *Universitat de Barcelona*

RESUM: Comentari crític del llibre de l'exsotsconseller de Política Lingüística del Govern basc Patxi Baztarrika. L'article palesa que l'obra constitueix una mera defensa de la política lingüística dels governs successius i del marc juridicolingüístic establert a la Comunitat Autònoma Basca i al Regne d'Espanya.

PARAULES CLAU: política lingüística, subordinació lingüística, cofoisme.

ABSTRACT: This is a critical review of a book by Patxi Baztarrika, former Deputy Minister for Language Policy of the Basque Government. The book is shown to be merely a defense of the linguistic policy of the successive Basque governments as well as of the linguistic legal framework in force in the Basque Autonomous Community and the Kingdom of Spain.

KEYWORDS: language policy, language subordination, political self-satisfaction.

P. BAZTARRIKA: *Babeli gorazarre.*

Bizikidetzarako hizkuntza-politika zilegi eta eraginkorra.

Irun: Alberdania, 2009¹

Acata, doncs, la inferiorització que, ja en la Constitució espanyola —i, a la seva saga, en tots els altres emmarcaments legals que, subsidiàriament, se'n desprenen (estatuts d'autonomia, lleis de normalització, etc.)—, s'estableix de llengües altres que la castellana en relació amb aquesta, l'única admesa com a oficial de l'Estat. Nega rodonament l'existència dins Espanya de qualsevol conflicte lingüístic. La repressió fomentada pel franquisme és en aquest sentit també tan brutal que s'imposa després d'aquest (tot i subsistir per part del règim que el succeeix idèntic objectiu glotofàgic) la conveniència d'oferir una imatge beatífica. Ja que no resulta estratègicament aconsellable de continuar amb una política lingüístico-cultural liqui-

1. N'hi ha versió en espanyol: *Babel o barbarie. Una política lingüística legítima y eficaz para la convivencia*, Irun: Alberdania, 2009, trad. de J. Giménez Bech. Totes les citacions són traducció directa de l'original èuscar.

dacionista, es tracta ara de bastir un simulacre legal que, sota l'aparença de propiciar la normalització lingüística, no faci en el fons sinó limitar-se a despenalitzar les llengües proscrites i a fomentar l'alienació de llurs parlants en la creença que amb això ja els han estat restituïts tots els drets lingüístics que els corresponen.

Afirma que el nou ordenament jurídic al nivell *nacional* i *autonómico* resol ja el problema de llengües dins el mateix Estat; no hi hauria, segons això, enfrontament d'aquestes i, sobretot, ningú no fóra discriminat per raons lingüístiques. És a dir, accepta tàcitament que tothom ho serà, de discriminat, però només a través de l'espanyol, dels coneixements que n'acrediti i de l'aptesa que demostrï a servir-se'n en qualsevol situació i circumstància; i predica estentòriament que ningú no podrà ser-ho a través de cap altra llengua diferent de l'única amb què s'identifica en exclusiva l'Estat, sots pena de lesa constitucionalitat. [...] [D]iu fixar els màxims valors en la convivència social —amb deliberat oblit de les claudicacions a què es veuen obligats en tots els àmbits els usuaris de llengües altres que l'espanyola—, i [...] identifica reductivament i abusiva el discurs de la radicalitat conseqüent amb les opcions polítiques de caire independentista [...].

Josep Murgades, *Llengua i discriminació* (1996)

No és habitual que, a penes acabat d'ésser rellevat del càrrec, un responsable polític comparegui a donar compte de la seva gestió amb un llibre. En el cas del volum objecte d'aquestes notes, la missió que s'autoimposa Patxi Baztarrika, sotsconseller de Política Lingüística del darrer govern del *lehendakari* Juan José Ibarretxe (2005-2009), és més ambiciosa, car no s'accontenta a defensar el seu honor al capdavant de la sotsconselleria, ans també vol fer el panegíric de la política lingüística de tots els governs de la Comunitat Autònoma Basca (CAB) d'ençà de la reinstauració de l'autonomia. No debades el segon pròleg és obra del conseller d'Educació i Cultura del primer Govern basc de l'autonomia reinstaurada, Pedro Miguel Etxenike, i el mateix autor admet de bon principi que «la base d'aquestes reflexions és a l'experiència de quatre anys de gestió de la política lingüística derivada de les responsabilitats del Govern basc» (p. 23). La conseqüència més evident és que no es tracta d'una obra acadèmica, sinó d'un prolix assaig polític de la subespècie més ensopida, com són les autojustificacions d'exresponsables polítics. En efecte, com que el sotsconseller vol defensar una política que mai no ha pretès qüestionar l'hegemonia social i jurídica de l'espanyol, ha de recórrer a un discurs purament ideològic que en té prou amb la recitació dogmàtica dels llocs comuns característics de la correcció política per a superar les realitats adverses i refutar els arguments

incòmodes. Així, Baztarrika arriba a esmentar el substantiu *convivència* o el verb *convivre*, que pretén omnijustificatori, un mínim de 40 vegades. Tanmateix, la crida a «la convivència» com a legitimador polític resulta buida informativament, per tal com tota política pública pressuposa un ideal de convivència, i defuig la qüestió de fons: en quines premisses es basa la convivència establerta. Tot i això, és innegable que constitueix un dels recursos retòrics més utilitzats pels defensors de l'*statu quo*. En el cas de Baztarrika, a més, la «convivència entre llengües» s'identifica directament amb la convivència social (p. 157, 217), la qual cosa implica exhaurir el conflicte social en el conflicte lingüístic. No cal dir que el sotsconseller opta per la suada estratègia discursiva consistent a encobrir les dinàmiques de conflicte pròpies dels processos de minorització lingüística sota el rètol de *bilingüisme*. Així, proclama que «la societat té dues llengües» (p. 283), per més que la diversitat lingüística basca depassi la reconeguda oficialment i només una part de la població sigui competent en les dues llengües oficials. Tot i que fenòmens com la pèrdua de parlants, i de funcions entre els que conserven la llengua, o la patuesització per superstrat només afecten les llengües dels parlants de les quals (a) han estat bilingüïtzats en una mateixa segona llengua o (b) estan distribuïts territorialment de manera coincident amb els dominis de llurs segones llengües, quan no en tenen cap de comuna, el sotsconseller rebla que «no som capaços de copsar els beneficis de l'unilingüisme, car no hi veiem beneficis personals ni tampoc socials» (p. 282). Amb una obstinació digna de causa més bona, Baztarrika argüeix que «la història de l'èuscar ens mostra que el fet que hi hagués molts bascòfons unilingües no ha impedit la reclusa continuada de l'èuscar» (p. 141), com si aquesta no hagués anat sempre precedida de la bilingüïtzació dels parlants que abandonaven la llengua, fins a la consumació de l'esquarterament de la comunitat lingüística basca en sengles subconjunts de les comunitats hispanòfona i francòfona. Ell mateix no s'està d'admetre el caràcter funcional de la substitució del bilingüisme social quan adverteix que el fet de «voler que tot el que hi ha en castellà sigui també en èuscar no és eficaç» (p. 238), quan constata que «saber èuscar no és necessari» (p. 225) o quan recorda que «com que el parlant d'èuscar és bilingüe, ha de triar la llengua si vol parlar en èuscar» (p. 198). I és que si bé «entre els tipus de bilingüisme, el preferit és el simètric o total, és a dir, la societat formada per ciutadans que tenen la mateixa capacitat d'utilitzar i utilitzen les dues llengües tant en l'àmbit privat com en el públic», Baztarrika mateix reconeix que «al món no n'hi ha» cap exemple real. Tot i això, replica que «encara que en una situació com la nostra sembli molt difícil —gairebé impossible—, cal mantenir l'ideal de bastir un bilingüisme simètric» (p. 233). Nogensmenys, la pràctica de prescriure al marge de les condicions de possibilitat no és fàcil d'acoblar amb «la realitat *real* —i no la imaginada o somniada» (p. 221) a què apel·la el sotsconseller per desacreditar les propostes emmarcades dins d'objectius que no comparteix.

Baztarrika parteix d'una barroera caracterització dels models de regulació de la diversitat lingüística amb l'únic objectiu de concloure'n la superioritat del marc espanyol i del desenvolupament que n'han fet els governs de la CAB. Així, pretén que tant el model personal com el territorial «alimenten la lògica de les substitucions lingüístiques» i són incompatibles amb «la pluralitat lingüística» (p. 60). Si limitem la discussió al model territorial, és cert que divideix el territori estatal en zones lingüístiques d'acord amb el domini de les llengües respectives i estableix un règim d'oficialitat única a cada zona (p. 156). Tanmateix, d'això no se'n deriva que la població sigui efectivament unilingüe, tal com mostren les dades de coneixements de llengües a països que apliquen aquest model, com ara la confederació helvètica.² El principal mèrit del model territorial, però, és que estableix la igualtat de drets entre comunitats lingüístiques. El règim juridicolingüístic espanyol, en canvi, és doblement discriminatori per a les comunitats lingüístiques diferents de l'espanyola, perquè reconeix com a oficial «de l'Estat» una única llengua (l'espanyol) (art. 3.1 CE), oficialitat que fa extensiva a tot el territori estatal, mentre que limita la de les llengües restants al seu domini territorial (art. 3.2 CE), la qual cosa implica de sancionar l'unilingüisme al domini històric espanyol i d'imposar el bilingüisme a la resta de comunitats. A més a més, l'abast de l'oficialitat ni tan sols és paritari, per tal com el marc espanyol vigent imposa el deure de saber espanyol a tots els súbdits del Regne (art. 3.1 CE) i interdiu d'establir el deure generalitzat de saber cap altra llengua (STC 82/1986, de 26 de juny, FJ 10, STC 84/1986, de 26 de juny, FJ 2, i STC 31/2010, de 28 de juny, FJ 14.a), de tal manera que, mentre que l'espanyol esdevé llengua de competència obligatòria, el coneixement de la resta d'idiomes oficials roman merament optatiu. Davant d'això, lluny de fer una anàlisi crítica dels límits i les possibilitats del marc juridicolingüístic derivat de la Constitució espanyola de 1978, el sotsconseller opta per la mistificació apologetica. Baztarrika sosté que la Constitució «no fou una barrera per a l'èuscar, sinó una finestra i un respirador» (p. 144) i que «l'èuscar té a la CAB una de les proteccions legals més grans que es coneixen al món» (p. 167-68). Hom podria al·legar que, en normes de rang inferior, diversos legisladors autonòmics han provat de desenvolupar l'oficialitat reconeguda a les llengües diferents de l'espanyola per la Constitució en el sentit més favorable per a aquestes.

2. D'acord amb els resultats d'una enquesta recent entre població suïssa de més de 18 anys, els enquestats saben una mitjana de dues llengües a més de la que declaren tenir com a pròpia (2,2 als cantons de parla alemanya i italiana i 1,7 al de parla francesa). Tal com fa notar el director de la recerca, «nur Luxemburg mit 3.0 und Holland mit 2.2 Fremdsprachen liegen noch vor der Schweiz». «Die Schweiz liegt ausserdem signifikant über dem EU15-Durchschnitt von 1.14 Fremdsprachen». I. WERLEN, «Schlussbericht. Sprachkompetenz der erwachsenen Bevölkerung in der Schweiz», informe final de la recerca realitzada en el marc del projecte Sprachvielfalt und Sprachkompetenz in der Schweiz, Nationales Forschungsprogramm 56, p. 1 i 3-4, 12-08-2008, en línia: http://nfp56.ch/f_projekt.cfm.?Projects.Command=details&get=13&kati=2.

I podria adduir el desplegament del concepte de *llengua pròpia*, el qual, a Catalunya, ha esdevingut el fonament jurídic de totes les disposicions normatives que estableixen l'ús exclusiu o concurrent del català. Al País Basc, tant l'article 6 de la Llei orgànica 3/1979, de 18 de desembre, d'Estatut d'autonomia per al País Basc, com l'article 2 de la Llei 10/1982 del Parlament de la CAB, de 24 de novembre, bàsica de normalització de l'ús de l'èuscar, recullen el concepte i l'atribueixen en exclusiva a l'èuscar, per bé que el legislador autonòmic no ha desenvolupat el concepte i només des de l'àmbit local s'han fet passes en aquest sentit. En efecte, l'Ordenança municipal aprovada pel ple de l'Ajuntament de Lasarte-Oria (Guipúscoa) l'1 de febrer de 1989, que tenia com a objectiu de normalitzar l'ús de l'èuscar al terme municipal, establia clarament el caràcter preferent implícit en el concepte de *propietat*: «com que els lasartearres tenim l'èuscar com a llengua pròpia, aquesta ha d'ésser la llengua més normal i més utilitzada a l'Ajuntament». L'Ordenança, que tenia com a objectiu de garantir el foment i la normalització de l'ús de l'èuscar a l'Ajuntament i el terme municipal d'Azpeitia (Guipúscoa), fou aprovada pel ple municipal l'1 de desembre de 2005. A més de recollir que l'èuscar és la llengua pròpia del municipi i «de totes les institucions públiques» locals (art. 2), deduïa de la propietat que «l'èuscar és la llengua de treball habitual de tots els òrgans municipals» (art. 18.1). Després que el Tribunal Superior de Justícia de la CAB anul·lés aquesta norma (STSJPB 74/2007, de 12 de febrer) i que el Tribunal Suprem espanyol confirmés la sentència (STS 6997/2009, de 3 de juny), l'Ordenança municipal per a garantir efectivament la normalització de l'èuscar a l'Ajuntament i el terme municipal d'Azpeitia, aprovada pel ple de l'Ajuntament el 3 de desembre de 2009, deriva les mateixes conseqüències normatives del concepte, amb la diferència que estén la fonamentació al fet que l'èuscar «és la llengua pròpia del País Basc» (art. 18.1). El fet de deduir la normativa d'usos lingüístics directament d'un principi estatutari com és la propietat i no de la realitat sociolingüística local és un avenç potencial, en la mesura que obre la porta a disposicions anàlogues a municipis amb percentatges menors de població bascòfona. Tanmateix, el sotsconseller fa cas omís de tot això, esberla l'únic instrument jurídic que coneixem per a establir àmbits d'ús exclusiu o preferent per a la llengua minoritzada i despatxa la qüestió així: «l'única cosa que vol expressar la consideració de l'èuscar com a llengua pròpia a la Llei de l'èuscar de la CAB és que aquesta llengua és un signe d'identitat i d'identificació de la mateixa societat de la CAB —compartida amb Navarra i el País Basc Nord, és clar— que no té ningú més i un vincle històric» (p. 152). Aquesta interpretació del concepte de *propietat* resultarà ben familiar al lector català:

Segons l'Estatut, el català és la llengua pròpia de Catalunya. Això significa que la societat catalana té en la llengua catalana un element que la identifica,

l'especifica culturalment i la diferència [*sic*] d'altres comunitats. El text estatutari exclou, però, que el castellà sigui una llengua impròpia o jurídicament subalterna respecte a la llengua catalana [...][:] «pròpia» no vol dir «única» ni «preferent» —cosa que constituiria una evident discriminació—, sinó llengua «diferenciadora» i «específica».³

Aquesta reducció folkloritzant sembla indicar que el concepte de *llengua pròpia* és una nosa per al nostre sotsconseller, per tal com ell ja té clar que «l'èuscar ha de trobar lloc entre les llengües del món i, aquí, cal donar-li la protecció i l'aixopluc necessaris al costat del castellà». «“Al costat del castellà” hem dit; no, doncs, sense el castellà» (p. 254-255). Si el marc juridicolingüístic espanyol pot donar més, a ell tant li fa; hi renuncia a la bestreta. I és que la Constitució espanyola no conté cap prescripció sobre els usos lingüístics de les administracions públiques. Això no obstant, l'esmentada Llei 10/1982 del Parlament de la CAB imposa l'ús de les dues llengües oficials a «[t]oda disposición normativa o resolución oficial que emane de los poderes públicos sitos en la Comunidad Autónoma del País Vasco» (art. 8.1).⁴ Com a excepció a la norma bilingüista general, l'article 8.3 autoritzava a «hacer uso exclusivo del euskera para el ámbito de la Administración Local», sempre d'acord amb la realitat sociolingüística del municipi. Tanmateix, la sentència del Tribunal Constitucional 82/1986, de 26 de juny (FJ 10), derogà aquest article.⁵ Com assenyala el jurista Iñaki Agirreazkuenaga, aquesta sentència i la manca d'activitat normativa ulterior del Parlament de la CAB en el sentit apuntat per l'article 8.3 ha

3. «Document sobre l'ús de les llengües oficials de Catalunya. Primer manifest del Fòrum Babel», abril de 1997, dins A. SANTAMARÍA (estudi preliminar i selecció de textos [*sic*]), *Fòrum Babel. El nacionalisme i les llengües de Catalunya*, Barcelona: Àltera, 1999, trad. de J. Alemany, p. 284. Aquesta és també la interpretació continguda en la sentència del Tribunal Constitucional 31/2010, de 28 de juny (FJ 14.a), llevat que el Tribunal reserva una conseqüència jurídica a la propietat: la consideració com a preconditioni per a l'oficialització de la llengua declarada *pròpia*. Tanmateix, aquesta reinterpretació teleològica presenta un problema de doctrina com és que la mateixa Constitució espanyola preveu que «[l]as demás lenguas españolas serán también oficiales en las respectivas Comunidades Autónomas de acuerdo con sus Estatutos» (art. 3.2) i no esmenta enlloc el concepte de *propietat*. Fins al punt que la Llei orgànica 13/1982, de 10 d'agost, de reintegració i millora del règim foral de Navarra, prescriu que «[e]l vascuence tendrá también carácter de lengua oficial en las zonas vascoparlantes de Navarra» (art. 9.2) i no recull el concepte de *propietat*.

4. En l'àmbit socioeconòmic, la Llei 6/2003, del Parlament de la CAB, de 22 de desembre, d'estatut de les persones consumidores i usuàries, conté disposicions de caràcter lingüístic (art. 38-40, desenvolupades pel Decret 123/2008, d'1 de juliol, sobre els drets lingüístics de les persones consumidores i usuàries), però són derivades exclusivament del concepte d'*oficialitat*, la qual cosa implica novament la imposició del bilingüisme. Així, per més que Baztarrika pretengui que aquesta tècnica normativa «va pel mateix camí que l'establerta per a l'àmbit socioeconòmic a la Llei de política lingüística de Catalunya» (p. 334), la Llei 1/1998 del Parlament de Catalunya, de 7 de gener, només dedueix del concepte d'*oficialitat* els drets estrictament individuals, mentre que manté la propietat com a fonament de les disposicions referents als usos lingüístics genèrics, amb la qual cosa tendeix a reduir les prescripcions a l'ús concurrent del català.

5. El sotsconseller, però, omet qualsevol referència a l'article 8.3 en la seva interpretació d'aquesta sentència (p. 301-302) i es limita a celebrar els declarats constitucionals.

provocat que «les corporacions locals que volen utilitzar l'èuscar de manera preferent no puguin fonamentar aquesta decisió», la qual cosa ha implicat un reguitzell de suspensions d'ordenances lingüístiques municipals per part dels tribunals Superior de Justícia de la CAB i Suprem espanyol.⁶ Tot i això, Baztarrika proclama olímpic que «no hi ha res del que vulgui fer la comunitat lingüística basca a la CAB que ho entrebanqui la legislació» (p. 208-209).

El sotsconseller es vanta que «la de l'èuscar és una de les experiències més reeixides i modèliques, a més de a Europa, arreu del món» (p. 150) i que «el camí que hem fet ha estat considerat modèlic i l'analitzen a molts indrets del món» (p. 183-184). El principal argument en què basa aquestes afirmacions és que «a la CAB, avui dia el 37,5 % de ciutadans sap bé l'èuscar, i fa vint-i-cinc anys, només en sabia el 22 %» (p. 176).⁷ I no es tracta de negar-ho, tot i l'escassetat de les xifres, però sí d'advertir que el relatiu ressorgiment també s'ha donat a Navarra.⁸ Aquesta és una dada important, atès que el marc juridicolingüístic navarrès limita l'oficialitat de l'èuscar a una part minoritària del territori i ni tan sols preveu l'ensenyament públic en èuscar a l'anomenada *zona no bascòfona*. Amb això volem fer palès que si s'ha produït un cert redreçament de l'èuscar, ha estat sobretot pel compromís de la ciutadania, tant a la CAB com a Navarra, per més que Baztarrika ometi qualsevol referència a l'hercúlia tasca que des dels anys seixanta va desenvolupar en aquest procés el moviment popular *euskaltzale*. O és que el sotsconseller pretén que l'augment del coneixement d'èuscar a Navarra és mèrit del govern foral i que l'èuscar té allí «una de les proteccions legals més grans que es coneixen al món»? En qualsevol cas, el sotsconseller alterna l'èmfasi en l'acció governamental, quan d'atribuir mèrits es tracta, amb «la voluntat» i «l'adhesió» dels ciutadans —que «la legislació mai no pot substituir» (p. 208, 225)— o els «límits» imposats per «la societat» (p. 161, 419), quan cal acarar l'enfadosa qüestió

6. Vegeu I. AGIRREAZKUENAGA, «Euskararen ofizialtasuna. EAeko kontsumitzaile eta erabiltzaileen Estatutuaren aplikazio juridikoa», conferència pronunciada a les jornades organitzades a Oñati (Guipúscoa) per la Mancomunitat de Debagoiena els dies 16 i 17 de març de 2005 sobre normalització lingüística al comerç i els serveis, p. 9-13, en línia: <http://www.ieuskaraz.net/jarduerak/iker/merkataritza/agirreazku.pdf>.

7. Però si de la competència declarada passem als usos efectivament observats, les xifres són força més modestes. En efecte, segons la V Medició de l'Ús al Carrer, de 2006, els percentatges d'ús de l'èuscar a la CAB són, per províncies: 32,7 a Guipúscoa, 10,4 a Biscaia i 4,7 a Àlaba. Vegeu K. AMONARRIZ, «2006ko hizkuntzen kale-erabileraren neurketa: aurreikuspenak eta emaitzak», *Bat. Soziolingüistika Aldizkaria*, núm. 64, setembre de 2007, p. 36. El mateix Baztarrika no s'està d'admetre que no tot són flors i violes i que «sembla» que hi ha «passes enrere» en el capteniment lingüístic dels bascòfons de llengua familiar (p. 236, 235), car l'espanyol ha irromput fins i tot en àmbits en què l'èuscar gaudia gairebé d'ús exclusiu (p. 197, 208), que «en l'àmbit domèstic» l'ús de l'èuscar «només s'ha mantingut durant els darrers quinze anys» (p. 200-201) o que «a l'àmbit privat no hi ha hagut cap creixement» (p. 203).

8. D'acord amb les dades del cens de 1986, un 15,4 % de la població navarresa de més de dos anys tenia algun grau de competència en èuscar, i un 10,2 declarava d'ésser capaç de parlar-hi amb correcció; en el cens de 2001, aquests percentatges eren ja del 20,9 i 18,8, respectivament. Vegeu M. GROS I LLADÓS, *Recuperación del euskera en Navarra*, Bilbao: Euskaltzaindia, 2007, p. 220 i 232.

de la persistència de la subordinació. Un bon exemple del primer és el tractament que fa del sistema lingüísticoescolar. El Decret 138/1983, d'11 de juliol, del Departament d'Educació i Cultura del Govern basc, pel qual es regula l'ús de les llengües oficials a l'ensenyament no universitari a la CAB, instaurà un sistema amb tres models: en espanyol amb l'èuscar com a assignatura (A), bilingüe (B) i en èuscar amb l'espanyol com a assignatura (D). És sabut que el model A forma un 0 % d'estudiants competents en èuscar. Doncs fins i tot així el sotsconseller pretén que «la clau principal per a entendre el creixement de l'èuscar és precisament aquí, és a dir, en la validesa del sistema dels models lingüístics» (p. 179), i no en el fet que la majoria de progenitors triïn el model que forma en proporció més gran estudiants competents en totes dues llengües (el D). El fet que a la CAB les xifres de matriculació al model A minvin any rere any demostra que el nivell d'«adhesió» ciutadana a l'èuscar és prou més alt que el compromís de les administracions.⁹ Baztarrika consigna que «des de mitjan dècada dels setanta fins avui, més o menys 350.000 ciutadans han estudiat èuscar» als centres d'alfabetització d'adults i destaca que «difícilment es pot veure enlloc més un esforç així de fort en vida adulta i fora de l'ensenyament reglat» (p. 261). Només cal afegir que encara resulta més lloable si tenim present que no hi ha cursos gratuïts de nivell bàsic, la qual cosa difícilment pot ésser exhibida per les autoritats com un mèrit. És per això que no són fàcils de justificar afirmacions com ara que «si en el decurs d'aquests darrers anys l'èuscar no ha avançat més, no ha estat per manca de recursos» públics (p. 229). Encara menys quan, 27 anys després de la promulgació de la Llei 10/1982, el

9. Davant el fracàs absolut del model A quant a l'aprenentatge de la llengua pròpia, lluny d'admetre la necessitat d'eliminar-lo, el sotsconseller s'anima a fer una exhibició de lògica deductiva. Baztarrika al·lega que (a) l'euskaldunització dels infants no depèn només del model lingüísticoescolar triat, sinó també de quina és llur llengua familiar i de l'entorn sociolingüístic (p. 384); (b) gairebé un terç (32 %) dels estudiants matriculats en el model en èuscar no hi són plenament competents en acabar l'ensenyament obligatori (p. 383), percentatge que puja vint punts (52,4) entre els que no tenen l'èuscar com a llengua familiar (p. 384), de tal manera que (c) el fet que el model A euskaldunitzi un 0 % d'estudiants no és atribuïble només al disseny lingüístic del model (p. 387). Si bé d'aquestes premisses només se'n segueix que l'eliminació del model A és condició necessària però no suficient per a euskaldunitzar els estudiants, el nostre sotsconseller s'afanya a concloure que «sense un gran consens, és a dir, almenys sense el mateix consens que ha tingut el sistema durant anys, és millor no tirar endavant canvis estructurals» (p. 393). La qual cosa vol dir que la població ja es pot mentalitzar que fins que no hi hagi un acord entre PNB i PSE hi haurà escoles a la CAB que formen un 100 % d'hispanòfons unilingües. Val a dir que aquest sotsconseller que té l'espantall de fosques conspiracions instrumentalitzadores de l'èuscar «al servei d'uns interessos polítics determinats» (p. 186, 264, 268, 277-278, 418-419) com a principal línia de defensa davant les crítiques, no vacil·la a subordinar la universalització del coneixement de l'èuscar a la voluble voluntat de les direccions dels partits. I és que se'n fa difícil capir quina relació hi ha entre el nombre de diputats que vota favorablement una llei i el grau de competència en èuscar dels estudiants matriculats en qualsevol dels models lingüístics que se'n deriven. Altrament, per més que el sotsconseller presenti el que anomena *Acord polític i social per l'èuscar* (p. 148) com a producte de «la cohesió social i territorial» i de la voluntat de negar-se a «dividir i separar la societat basca en grups d'acord amb la llengua» (p. 157), un sistema basat en la separació de centre d'acord amb la llengua de docència no sembla precisament el mecanisme més adient. Per contra, com ha denunciat reiteradament la majoria sindical basca, l'existència d'un model que garanteix la incompetència dels estudiants en una de les llengües oficials suposa un evident factor d'exclusió sociolaboral.

mateix sotsconseller es comença a plantejar que potser sí que caldria fer-se mirar —«en la mesura que sigui viable»— això «d'estudiar l'opció de tenir cursos gratuïts d'èuscar fins al nivell de bilingüe passiu per a tots els estudiants adults» (p. 290).

Pel que fa a l'euskaldunització de les administracions, el sotsconseller sosté que el govern de la CAB ha seguit un criteri «proporcional, raonable i progressiu» (p. 311). D'acord amb les seves dades, l'any 2007 el percentatge de personal amb algun perfil lingüístic acreditat (incloent-hi els nivells bàsics, els quals amb prou feines permeten una expressió mínima) a «les administracions basques» era del 44 % (p. 111). Així, Baztarrika adverteix que, per exemple, «caldrà molt de temps perquè els serveis sanitaris es puguin rebre també en èuscar en proporció elevada» (p. 236), fet que justifica argüint el caràcter «no absolut» dels drets lingüístics i contraposant-hi «el dret a no ésser discriminat per la llengua» (p. 303), que en aquest context significa elevar la ignorància d'una de les llengües oficials a la categoria de dret per a accedir a la funció pública. És per això que resulta difícil no percebre una certa flaire retòrica en denúncies com ara que «[l]a societat espanyola és plurilingüe, però la pràctica de les institucions centrals és la d'un país unilingüe» (p. 119), que el Ministeri de Justícia espanyol «posa entrebancs dins la legislació i en els àmbits de la seva competència a qui intenta impulsar l'ús de l'èuscar» (p. 110) o que «tant l'Administració perifèrica de l'Estat com l'Administració de Justícia han actuat, en general i amb excepcions, amb deixadesa i han donat l'esquena al bilingüisme» (p. 324-25). Altrament, aquestes crítiques guanyarien força legitimitat si Baztarrika responia la pregunta següent: «quan ha estat aquesta qüestió en una taula de negociació entre els governs de la CAB i de l'Estat?»¹⁰

Finalment, un dels trets que resultaran més sorprenents al lector català són els atacs del sotsconseller al moviment popular *euskaltzale*. En efecte, l'existència d'un sòlid i actiu moviment en defensa de la llengua lliure de qualsevol tutela governativa provoca a Baztarrika una coentor que li fa etzibar acusacions com ara d'«assumir tasques de les administracions públiques i actuar com a parainstitucions» o d'«impulsar una dinàmica d'institucions paral·leles i donar pàbul a l'estratègia de l'esquerra *abertzale* tradicional» (p. 278). Aquests estirabots són especialment injustificats si tenim present que la constitució d'organitzacions com ara la Coordinadora d'Alfabetització i Euskaldunització (AEK) o l'Observatori de Drets Lingüístics (Behatokia) foren la resposta del moviment popular a la inacció de les administracions en els àmbits de l'ensenyament d'èuscar a adults i en la

10. M. BASABE, «Euskara 21», s/d, p. 5, aportació al document base de la Comissió d'Assessorament de l'Èuscar XXI. *mendeko hizkuntza-politikaren oinarriak*, de 29 d'abril de 2008, http://blog.euskara21.euskadi.net/uploads/file/Batzordekideen%20ekarpenak/mikel-basabe_eus.pdf. Val a dir que, malgrat que el sotsconseller maldí per reduir les crítiques de la política lingüística de les administracions públiques a maniobres «de l'esquerra *abertzale* tradicional» (p. 278), en el moment d'escriure aquestes observacions Basabe era sotscoordinador d'Aralar.

protecció dels drets lingüístics, respectivament. Tan sols després el govern de la CAB ha creat institucions públiques amb finalitats idèntiques, les quals només tenen competència a la CAB, a diferència de les organitzacions bescantades pel sotsconseller, que actuen en el conjunt del domini lingüístic. És per això que aquests atacs revelen, per implicació, quina importància dóna Baztarrika al redreçament de l'èuscar a Navarra i al País Basc Nord. Altrament, resulta difícil d'acoblar la insistència del sotsconseller en la «consciència» lingüística i l'«adhesió» a l'èuscar dels ciutadans amb la virulència pròpia del fiscal d'un tribunal especial qualsevol quan aquests s'organitzen fora del seu control.